

ZVON

Lepoznanski list.

Leto I.

Na Dunaji 15. novembra 1870.

List 22.

Včeraj in danes.

Imèl je hčerko stari knez,
Oj prelepó, oj premladó,
Šetála je po vertu.

Imèl služábnika je knez,
Oj mladega, oj lepega,
Na lov sta jezdaríla.

Imèl je še kervníka *) knez,
Oj huđeга, oj zlobnega,
Na straži stal je vedno.

Takó sinoči bilo je,
Ko solnce je zahájalo
Za daljními gorámi.

A ko je davi vstájalo,
Drugače bilo že je vse
Na starem, sivem gradu.

Na vertu hčerke bilo nij,
Odjézdil knez je sam na lov,
In meč kervník je brisal.

Janko.

Novi most.

Naših mož modróst
Priča sklep njihóv,
Da se zida most
Preko vóde nov.

Vem, da mnogokdó
Sklep njih bode klel,
Da je trud samó
Stroškov gróžno vzel.

Rada sto rabót
Sama jaz podám,
Ker nad reko pot
Prav ceníti znam.

Tamkaj za vodó
Ljubéek je domá,
Kteri premočno
Mene rad imá.

Hodil bi skriváj
K meni vsako noč,
Braní mu semkáj
Širne reke moč.

Stari prevoznik
Šteje vse noč,
Kadar ljubovnik
K meni prihití.

*) Kervník ali rabelj.

Po sedaj lepó
Ljubček, priče prost,
Pojde sam lehkó
Sem čez novi most.

Rasti, rasti, most!
Zrasti mi takój,
Moja ti radósti,
Up sladák si mój!

Gorski.

Moč in pravica.

(Dalje in konec.)

VI.

Še le čez več tednov se je bil graščak zopet na dom vernil. Težko je bilo njemu in njegovim prijateljem, odbiti razna sumničjenja. Zahvaliti se mu je bilo samo privilegiji svojega stanú ter nekoliko celó novcem, katere so njegovi prijatelji skrivaj za dobro rešitev te stvari potrošili, da se je izmotal brez hujše kazni.

Vendar je bil osramočen. Za to, kar je delala surova moč ž njim, za kratki sramotilni zapor, nij dobil nikacegá vračila, a pravice nij mogel nikoder iskati, ker povsod, celó pri znancih, nahajal je tuje obraze. Njegovi sosedje so se ga odslej vidno ogibali, patrimonijalni uradniki v okrají mu nijso imeli več prejšnje uklanljivosti; celó kmetje, vekomaj vajeni misliti, da ja kazen, gosposka, ječa, in kar je še kaj nečislanege, samó za ubozega kmeta na svetu, delali so škode vešele obraze, da-si je bilo dognano med njimi, da je on izmed vseh, ki desetino pobirajo, vendar tist, s katerim se najlaže izhaja.

Zató je bil gospod F. zdaj nekako čudno pobit in zamišljen. Domá se je malo deržal, skoro po cele dneve je bil na lovu ali pri delavcih, katere je mučil bolj nego kedaj prej.

Pri tem je bilo lehko, da nij opazil velike izpremembe na svoji ženi. Po vse naravno se mu je zdelo, da je zdaj tihéjša; da ga nij mučila z izpraševanjem. Da-si mu se je zdela prelehke nature, da bi razumela, kaj njega peče, vendar je menil, da ga mora tudi ona razumeti. O onem večeru nij nikdar govoril z njo, in nikomur ne.

Prav po godi mu je bilo, ko je naznanilo dobil, da pride njegov mlajši brat na dalje časa k njemu. Imel je vsaj nekoga, komur je lehko svoj serd izlil.

Brat je bil krepka, zdrava natura. Prej voják, bil je zdaj imovit mlad vdovec, sam svoj in brez vsega uzroka ves krivi in nedolžni svét kolnoč, samo da je klel.

„Ti se nijsi védel po moški,“ reče pervo uro, ko je prišedši iz graščakovih ust na tanko čul, kako se je godilo. „Za verstjo vse štiri bi jaz bil nasadil, ali se sam nasaditi dal. To se mora še popraviti.“

Mlajši brat je tudi takój začel gospó opaževati. Prijatelj jej nikdar nij bil. Nezadovoljen že ta čas, ko je precój uboga deklica prišla za ne-

vesto in tudi njegovo „častno“ ime vitezov F. sprejela. Torej je bil zdaj jako oster sodnik.

„Tvoja ljubeznjiva mi nič več ne godi. Prej je človek z njo še poterpel, imela je vsaj nekaj otročjega. A zdaj dela obraze, kakor „prosi za nas grešnike.“ Meni se zdi, da z spoštovanim gospodom soprogom nij posebno zadovoljna; niti z oči v oči nikogar ne pogleda.“

A o tej stvari se nij dalo šaliti. Jezno starejši brat enkrat za vselej enako govorjenje o svoji ženi prepové, in jezen odide.

Hladnokervno brat kliče za njim: „počasi, počasi! Samo ognja ne!“

A sam sabój reče: „skoraj bodedo videli, kako stvari stojé. Siromak nij imel očij, zdaj nema niti ušes.“

VII

Lepega dne popoldne se je vračal graščak iz svojega gozda. Na robu tam je postal ter ogledaval obrezano hrastovje na kupih pripravljeno za pródaj, ko zagleda brata, da se mu bliža.

„Nekaj bi te hotel vprašati,“ reče ta z jako resnim obrazom. „Hodijo pisma tvoje žene skozi tvoje roke?“

„Ne. Zakaj to vprašaš?“

„Jaz sem denes eno njenih pisem od hlapca vzel, ki mu ga je bilo na pošto oddati. Ali ga hočeš?“

Graščak se zarudi. „Čuj, brate, ti si prepostrežen! Tega ti ne morem dovoliti, da se mešaš v take stvari . . .“

„A če napis tako-le slóve!“ Rekši mu pismo pred oči poderži.

Jedva je graščak pogledal papir, hlastno bratu pismo izterga in srepó pogleda. To je bil res njegove žene rokopolis, in napis je bil znan, — od ónega večera, ime je bilo znano. Ona dopisuje nekomu, in ta je eden njegovih sovražnikov! Z enim potézom razterga ovoj, znotraj je bilo zapečatenó, ná njo naménjeno pismo, torej neprečitano; od nje nij bilo nobene verste. Težak kamen je bil, ki se je nesrečnemu možu odvalil od serca.

„Nu, to je lepše, nego sem mislil,“ reče brat. „Vsaj njo opravičuje, a sleparja ne, ki tvojo gostoljubnost tako povrača. Tega poiščeva, ljubi moj prijatelj! A zato je treba, da prečitava, kaj možek hoče prav za prav.“

„Jaz ga ne bodem čital,“ reče starejši.

„Jaz pač. Tako hladnega moža nijsem še našel. Ti si slep,“ reče mlajši, in hipoma odpečati pismo. Čitajóč berke više, graščak mu prečitano pismo izterga, čita, in — naposled naglo zmane papir v klobčič. Barvo z lica izgubi.

Nekaj časa ne izpregovori nobeden. Potem sede graščak na kup zloženih hrastov, obraz v dlani skrije in joka.

„Ne bodi baba! Zdaj je treba delati, precej, dokler prepozno nij. Pojdi, pohitíva še denes v mesto. Sodim, da ga dobodeva še. — A to se mora shraniti, to je dokaz,“ rekši pobere zgneteno pismo.

Skoraj potem sta se počasnim korakom blžaila grádu.

„Morebiti vendar napačno sodiva,“ reče graščak.

„Morebiti — morebiti! Izkáže se. Malovrednik vendar nij tako brez vsega poguma, da nama ne bi odgovoril, odločno odgovoril, kako je in od kod, da se je prederznil tvoji ženi tako pisati in meriti na stvari, katerih ne vemo, a vendar slutimo.“

„Moj bog! Ne samo sramoto, nečast in . . .“

„Zdaj molči! Storiš, kar ti veli tvoje ime in kar mlajši brat!“

„In kaj hočem ž njo početi!“ zavpije obupno nesrečni mož.

„Nič ne počneš zdaj, prav nič! Predno se ne verneva, niti je videti ne smeš. Tako bodi! Pojdi v svojo sobo, preskerbi, kar veš, da je treba, če se ne verneš. Jaz bodem skerbel, da te ona tačas ne bode nadlegovala, in da prilike ne najdeš prenaglití se.“

Uro pozneje je voz z obema zapustil dvorišče. Gospá je voz odhajati videla, in vprašala, a nikdo jej nij mogel povedati, kam gresta. Kočijaž je pred odhodom rekel, da ga več dnij ne bode nazaj, sicer nič.

Za več dnij odhajati in ničesa povedati! Ženi je bilo tesno pri serci, glavo je je začela boleti; mislila nij ničesa, — a slutila je, da je nesreča in gorjé utaborilo se v hišo in v njo. Lepi časi sreče — proč so bili, ona jih vredna nij več, zaupanja nij, — niti ga vredna nij!

VIII.

Pet dnij je bilo minolo, pet dnij skerbí in straha. Niti gospodarja niti brata nij bilo domú, niti nobenega poročila.

Šesti dan je bilo deževno. Kakor izpod kapa je lilo z neba, ko je znana graska kočija v dvorišče priderdrala. Gospá je tekla doli. Kočijaž vrata odpre, z voza stopi samó brat. Nenavadno resno lice ima, temno gleda, gospé ne pozdravi.

Moralo se je nekaj zgoditi, nekaj strašnega.

„Za božji čas! Kje je moj mož?“

„Z menoj pojdite gori!“ reče njen svak.

V sobi gre trikrat sem ter tja, v tla zroč, a na zaduje se pred njo postavi in reče:

„Povém vam vse ob enem. Ne boste imeli več prilike, za herbtom svojega moža pisem prejemati, niti ne mladih častnikov tisto noč, ko se vaš soprug sramotí, prenočevati. Oba sta —

„Mertev!“ zavpije žena.

„Moj brat je umerl za svojo čast, in prokletniku, ki mu je vzel srečo in življenje, pomagal sem jaz do pravice . . .“ Hotel je še pristaviti: „a vam bog odpusti, jaz ne!“ vendar nij ga imel kdo poslušati, ker žena je omedléla in ležala na divanu.

Pogleda pô-njej, pogled brez usmiljenja, na ustnah z zaničevajem. Potem pokliče služabne ljudi ter odide.

IX.

Na černo pregerenem vozu so bili dan potem pripeljali mertvega graskega gospodarja na njegov dom.

K pogrebu je bilo privrelo mnogo ljudstva. Smert, in zlasti tako nesrečna, spravila je bila vse njegove nasprotnike z njim, vsi prijatelji in neprijatelji so se zbrali na malem pokopališči vaške cerkve, kjer je imela graska rodovina svojo rako.

Njegove smerti uzrok nij bil še znan, vsaj gotovega nikdo nij vedel, torej so se govorile čudne stvari. Kmetje, ki o dvoboji niso prilike imeli kedaj slišati in jim je nedostajalo razuma do tega običaja, sodili so po svoje in rekli: „stepel se je bil z drugim gospodom, in ta ga je ubil.“ A z glavo so majali in govorili: „če se nas kedo pijan spoprime, nij da bi dejal; a da učena gospoda nij pametnejša . . .!“ Vendar denes so bili vsi enih mislij: da je rajnega gospoda „škoda.“

„Ali gospá! ta se mi smíli,“ reče dobrodušna pogrebka svoji družbi, domú gredoč. „Nij je bilo pri pogrebu, govoré, da je na smert izbolela.“

„A! kakšna sila jej je. Baba je baba! Možila se boče zopet čez leto in dan, kakor vsaka“, zmermra póstaren mož.

Vendar je bil ta mož slab prorok. Stoperv čez več tednov se je čulo, da gospá ne umerje, nego da ozdravlja.

Vaška cerkev je bila na samoti. Cerkovnik jo je obiskaval samó trikrat na dan, kadar je bilo treba zvoniti. V mraku necega dne je videl pri graščakovem grobu žensko sedeti, in ustrašil se je, da je odskočil. Počasi in moléč se je zopet bližal, pazil in poslušal. Spoznal je grasko gospó; govorila je sama med seboj, zdaj tiho zdaj na glas, zdaj hitro zdaj počasi. Pod pázuho je imela rudeč dežnik in v roki velike brojanice (paternoster).

„Gospá! mrači se,“ obgovori jó.

„Res, dež gre in v dežji ga peljajo,“ odgovarja gospá, a ne pogleda moža. Govori še več, čudne stvari; cerkovnik nij razumel vsega. Zbal se je in hitro v zvonik odšel. A videl jo je pozneje še mnogokrat tu, vselej enako.

* * *

In ko sem mali dečák bil, poznal sem to gospó z grada. Kadar smo otroci iz blata hlebce pekli, v zemljo hišice delali in murina, božjega volka, zvali „sejat prosó“ pod véliko črešnjo, korakala je proti večeru mimo nas, tiho kakor senca, z rudečim dežnikom pod pázuho in velikimi brojanicami za pasom.

„Gospá, dež gre!“ vpili smo, kadar je najlepše jasno solnce zahajalo.

„Dež gre, otroci, dež,“ odgovorila je in šla dalje proti cerkvi molit.

A mi smo mislili, svetnice v nebesih, o katerih so nam matere pripovedovale, menda so take, kakor je graska gospa.

V solzni dolini. *)

2. Materina tolažba.

„Kaj dete moje milo joče?
Daj, da obrišem ti solzé!
Njih kaplje padajo mi vroče
Na moje žalostno serecé.

V naročje materi polóži
Glavíco, ljubi sinek moj!
Da tešim te, mi vse potoži,
Če ne, da jokam se s tebój!“

„Oj mati, meni nij živeti,
Tako mi je strašné hudó!
Nikdó ne more me terpeti,
Povejte, oh, zakaj je to?

Saj nijsem nič nikomur storil,
Nagajal, dražil ne ljudij;
Besede gerde ne govoril,
Nikdó mi vendar dober nij.

Otroci radi te imájo,
Jaz družiti se jim ne smem;
Besede dobre mi ne dájo,
Če tudi največ v šoli vem.

Igró igrali so veseli,
Ki jo najrajši jaz imám;
A mene nijso v družbo vzeli,
Od stráni stal sem, gledal sanj.

Težkó mi je pri serci bilo,
Približal sem se jim bojéč;
A, ko bi trenil, vse planilo
Kerdelo náme je kričéč.

Suvali so me in peháli,
Da sem prederznil se med njé;
Imé so gerdo mi dajábi,
Ki so mi zdeli ga ljudjé.

Nij res, kar mati me učíte,
Ljudjé so hudega serecé;
Le vi ste dobri, o pustite
Pri sebi vedno me domá!“

„Oj móličí, móličí, dete moje!
A ne govóri mi takó;
Ne veš, kakó besede tvoje
V serecé mi režejo ostró!

Vsak svoje ljubi le na sveti,
A tí, moj sin, si zmáno sam;
Če svet ne more te terpeti,
Za vse te rada jaz imám.

A vendar tí mi ne sovraží
Ljudij, in kadar velik boš,
Takrat pa svétu, sin, pokaži,
Da zvé, kaj dober, blag je móž!“

3. Slovo.

„Tedáj pa pojdi, dragi sín!
Deržáti nij te v moji moči;
Najhujša vseh je bolečín,
Ko mati se od sina ločí.

Ne prošim, sín, te, da zvestó
V spominu mater svojo hrani;
A kakor materi, takó
Zvest dómu svojemu ostani!

Hranila v serci sem skriváj,
Gorečo željo sem gojila; —
Povédali so mi sedáj;
Ta želja je pregrešna bila!

Kdor če stopíti pred oltar,
Brez madeža on biti mora!
Ti greha sad si — grešna stvar!
Zastonj je bila vsa pokora!

*) Glej: „Zvon“ št. 1. str. 6.

Nij solz te mojih tók opral,
Zastonj terpljenje vse prebito!
Z ognjenim mečem Kerub stal,
V svetišče branil ti serdito.

Molči človeška naj slabost,
Kamôr si se napotil, idi;
Samó — posvetna učenost
Serca ti, sin, naj ne izprídi!

Todâj le pojdi, dragi sin!
A grenkih solz takó ne toči;
Da od presilnih bolečin
Sercé ubogo mi ne počí!*

**Oh zadajjê sínu na sercé
Glavó, še mati! nasloníte;
Solzé vam moje govoré:
O mati, z bogom ostaníte!

Sercé mi govori takó,
Da lóčiva se tu na véčno;
K odhodu kliče zvon glasnó,
Bog vas obvaruj! Srečno! srečno!**

Boris Miran.

Doktor Bežánc v Tožbánji vasi.

(Pobožna pripovedka.)

(Dalje.)

Doktorand Kolénc. Kdor na vse strani učeno presodi, kar ste povédali o svetem doktorji, ne more se ubraniti misli, da je on prejšnjemu pomočniku res vendar bil neizmerno podoben — recíte, kar hočete! — ker se je o njem vesoljna vás tako zeló motila, če to nij morebiti baš kako nebesko znamenje? Kaj méníte, gospod doktor?

Dr. Pipec. Ako pismo govori, da brez čuda ne spade vrabec sè strehe, las človeku z glave, kako bi se torej mogla tolika stvar goditi sama ob sebi? Zato se ne posmehujmo, da se živ kerst nij domislil zahtevati, naj bi možje preiskali do trdnega, če je Bežánc ves tist svetec, kateri je bil izginil, ali ne? Resnica tolike globokosti se ne preiskuje, ker trebé, da jo samo v božjem strahu verujemo. Punktum! Še tega nijso zaslédili, da si je obé nogi odhódil, ker je uže z rojstva bil nad kolénjo zgibo res dolgovézen, a doli niže do same plésne (podplata) siromak tako zeló kratek, da je meril jedva malo ped otročjih perstov; svojo dolžnost je zvesto opravljala tudi njegova ohlapna suknja, ki je zaradi zbrušenih golén sezala do tal presvctega oltarja v kapéli. A razodénem li Vam do kraja, kakor se je godilo, pristaviti je z bridkostjo, da odkritoserčna zgodovina serdito poroča, kako bi sam nejeverni Rebernik to stvar bil rad védel stokrat bolje nego vsi ostali Tožbánjci. Ogrozni, terdovratni grešnik se tako popisuje v izvoljenih knjigah: bil je dolgopèt, sedemdesetleten a še terdnokóst in žilav starec, da-si uže bel, kakor golobec, in bédér tako tencih, kot bi dvorogljáte vilice vanj zasadil. Nezmotna ljudska govorica terdi, kar se nekako tudi mej versticami našega pisatelja svetlíka, da je utegnil biti rodú tistih strašnih ljudij, ki so boga križali, zaradi česar si je ves bistrourni svét šepetál,

da ima na herbtu pasji rep, katerega vedno tají, kakor kača noge, in po vsaki jédi je bajè oslinil perste leve roke ter z njimi se umival po obrazu, okolo očij in po laséh, kakor izkušén maček, predno se vreme izpremení. Tak je bil ta mož! Reberník je tedáj kerta čakal, motiko nad glavo po konci deržé, pod kapélico v neki sódolini svojega travnika skriven, ko je bogoslužna Tožbánja vas prigerméla čestit vernenega pomočnika. Psorepec ušesa polagoma vzdigne ter kvišku pogleda, ves radoveden, kaj znači ta hrup, in potlej se prikrade gori više za kersíkov germ, od koder nezapažen vidi in sliši, kar se je počenjalo. Ko množica napósled izgine, pogan z motíko na rami prileze, ter svetníka jame pokrít premišljati najpervo iz daleč, oko nagibáje zdaj na levo stran zdaj na desno, kot bi premerjal kako poslopje od ogla do ogla; pozneje se z mačjimi koraki primakne do samega praga, od koder božjega človeka zopet na vse strani ogleda tako do dobrega, kakor bi se ga pripravljaj kupiti. Kadar molčé zverší to delo, nejevoljen odmermrá po zavertih in pred neko apnéno jamo postojí ter potlej zopet gredé reče sam saboj: „to se zna, da sem ga! Uže poprej sem ga nekje videl. Samo se ne morem, treska! domisliti. Čakaj, čakaj, tí neoblč gerda, tí pokora zagátna, tí! Kaj te je prineslo semkaj na oltarček, in te je? Kdo je bil pó-te pisal ali poročil? I nu, kje sem ga uže videl, kaj déste? Svet prav govori: stara glava, pusta glava. Res je to! A ko bi sekire namesto dežja padale z nebes, domislím se vendar. Nij kráguj, da bi se ne!“ Takísto se je prepíral ta peklénščak, in ako se ne motím, klet je tudi, ali zato, kar mu je bil kert ušel, ali morebiti, kar je še verjétnjeje, ker se mu novega prebivalca v stari kapélici nij nič treba zdelo.

Doktorand Kolénec. O, zato, zato! Ne ménim, da bi ta, vražjak zavídljivi svetemu doktorju namérjal kolikaj dobrega ocvréti.

Dr. Pip. Niti jaz ne ménim, da-si celó slavna povest, ki zmirom Bežáncu pošteno priterkava, nij zamolčala, kako je bila zdaj baš tista njegova slaba ura, v kateri bi se nikakor ne bil kerčil z jajci in maslom, niti ne z mastjo zabéljene ocváre, ako tudi je bil petkov dan; kajti na ves jezik je rečeno, da jedva sovražni stárec odleze, ko lačni svetník pazljívo okolo sebe pogleda, in kadar se uvéri, da je zopet sam, naglo razveže torbo svojih dušnih in telesnih potreb, iz katere prinese dar usmíljene kerčmaríce v Lokánjem selu, namreč lepo krívino mesene klobase in urézanie čérnega kruha, ter začne tako spešno z ustí gibati, kakor bi za tri dni vkupe mólil.

Drd. Kol. Sreča, da kmetje nijso videli, kako se njih pomočník s klobasami petku v bran postavlja!

Dr. Pip. O, še drugačne stvarí bodo videli in slišali, samo poterpé naj malo.

Drd. Kol. Razbistrite mi zdaj, gospod doktor! ali mu je zeló ugajálo tožbánjsko veselje?

Dr. Pip. Morebiti Vam ne bi, kali? gospod doktorand! Kdo torej sme vanj kamen poriniti, če se mu je dobro zdelo? Samo ko so mladeníči nesli prosjaka, iz početka nij hotel prikimati; a globoko premišljáje

vendar potem v duhu spleza do nepremične sodbe, da v zadnji meri tudi to, kakor vse drugo, kar se je govorilo in delalo, v resnici leti samo nanj, česar nikdo ne izpodmakne, ako si nas odgrizne.

Dr. Kol. A kako se je deržal, ko je nejeverni Rebernsk okolo njega vohal?

Dr. Pip. V Ljubljani je bil krajáč, po imeni Zêljko — bog mu daj vsega obilo, tam kjer je; saj uže trave ne tlačil! Od poroda tako razkódranih lás, kakor ovca, in sajavega lica, kakor cigan, svojo kožo verhu tega še tudi sam počerni ter odide v Tirole, in tamkaj se ljudém jame kazati za gotovo plačilo, da je pravi mur (zamórec) iz Afrike. Če ga je kdo ogledoval, mislite li, da je kolikaj Žêljko trenil z nosom ali z ušesom? Nikoli! Mirno se je védel, kakor je bilo tacemu resnemu poslu treba, kar priča neki njegov znanec, ki ga je videl pri tem delu. Takisto se je deržal tudi Bežánc pred Rebernskom, da li naša verjetna pripovedka res ne išče pomečkati, kakor bi se vendar ne bil malo pribojával.

Dr. Kol. O tem krajači sem uže slišal. Govoré, da ga je na zemlji posebno veselilo, prenarejati kožo, kakoršno je bog ustvaril. Nekedaj bajè kupi konja, tako belega, da nobene dlake nij imel černe ali rujave na sebi. Ko nij bilo kerme, novcev še menj, — kaj se je preveržljivec domislil? Belo kljuse namaže povsod z jako zeleno šaro (barvo) samo zato, da Ljubljančani potlej nijso zapazili, ko ga je pasel po njih košenfcah, ker je bilo trava in konj oboje enako.

Dr. Pip. Res je tako počenjal. — A tudi mej Tožbánjci so se denes godile nenavadne stvari, ki jih zgodovina krepko in vestno popisuje. Kmetje se namreč jedva s prosjakom na ramah vernejo domóv, ko občinske odbornike takój v sejo povabi župan, s katerim smo se uže pošteno videli pred kapélo. Tepéžkan so mu reklí; kajti dokler je mladóval, nij še bil zavalúšnega telesa, nego v temnih nočéh je celó skokonòg zabajal dekletom nagajat pod okna, od koder ga je bilo časi treba zapoditi z ocepkom ali polenom v roci, ter nekolikokrat še huje pretepežkati. Zato se ga je bilo prijelo ime, katerega se nij potlej do smerti mogel otresti, kolikor bi rad bil plačal, ker je bil imovít človek; tudi pravdati se je uže često mislil, — a pomagaj si, ko nikoli nij do terdnega zvédel, kdo mu je pritisnil ta gerdogleđi pridévek! Izbran je v župana bil samo s tega modrega ozira, ker je edini mej sosedi mogel zalagati osem vélicih poleg ene mále pravde. Naš razumni Tepéžkan je potreboval občinskega hlapca Rožánca, ki je nosil obe nogi na vnénjo stran tóličko zakrivljèni, da bi se z lábka bilo mej njima kolo zatóčilo. Tega zdaj pokliče ter v svoji pravici in oblasti naglo zapodí z okovanim kravjim rogom po vasi, da je od Izvásnikove kočé do Gázibrodove hiše krivénčil in tako prokletu na dolgo trobil, kakor bi izraelskemu kraljestvu oznanjal tri sveta leta ob enem. Rog je vréščal, Rožancu pohajalo sape, a k županu je skokoma hitelo vse Tožbánje selo, tudi žene, celó dekleta in otroci. Tako je bilo vselej, kadar so zborovali; samo nejeverni Rebernsk čítamo da se nij dal nikoli spregledati mej njimi: grešni

odurnež je vedno hodil po svojih posebnih okljukih. Ljudij se natepe v sobo, da je bila natlačena, kakor meh s proséno moko, če mlinar prevelike merice ne vzame, in župan sede gori v kot za mizo pod stekléno podobo sodnjega dneva, ter ob desnico poleg sebe posadí prosjaka, ki se je njegovim priznanim zaslugam samo v ta imenitni dan za nameček dovolila tudi odborniška čast, katere junak potlej nij pozabil, dokler je hodil po zemlji; a na levici se v navadni prostor dene občinski pisar Trímož. Imenoval se je zato tako, ker so dejali, da treh dobrih mož delo opravlja; kajti poleg svoje navadne službe je ob enem tudi raztergane skornje terdil in stare peči prekladal, kadar nij bilo v pisarnici prevelicega posla; obétali so mu celó, kadar kapélico dozidajo ter vanjo postavijo orgle, da boe on meh vlekel. Niže se razversté, največ kakor kane, ostali svétniki in svétnice; kajti bile so tudi one mej njimi, zaradi česar pametna zgodovina Tožbánjcev ne more prehvaliti. Na mizi je čakal kozji zvonec, da bi v zboru tako zvesto in brez najmanjše bojazni ustrezal svojim glasnim dolžnostim, kakor da je od čistega srebra. Zanj torej prime Tepéžkan, ter precéj terdo pozvoní, prične važno sejo in brez dolzega oščávania vpraša, kaj bi se komu najpotrebneje zdelo o svetníku — večna hvala mu bodi! Kujiga naše resnične prigodbe piše, da se na družem konci mize prvi oglasi Marko Bogobáznik, in tako požene svoje puste modrosti neukrétno besedo: „i nu, svetník ima stréšico in oltar; česa potrebuje še po verhu? Tako bi jaz mislil. Če morebiti kak Tožbánjec, ki je bogatejši s pravdami, kaj boljšega vé, ka nijsmo zato prišli, da se poménujmo? Ali nij res tisto? Vselej so rekli: da se zvon spozná, treba slišati dve resnici. Ne verjemíte, da bi svetník bil našo navado uže pozabil! Kakor ga zdaj nij bilo nekaj mesecev mej nami, vendar je poprej dosti dolgo poslušal in gledal Tožbánjo vas. Edini Čičev Martin pámetuje, kedaj so ga bili naši predniki v Rádovljíci kupili. Zini, Martin! ali je ali ne?“ — Ogovorjeni Čičev Martin, do stoléten, zeló nizek možíček, ki je imel toliko zob v glavi, kolikor žaba volne na trebuhu, da se mu je torej mehka brada vselej nosa dotikala, kadar je kaj glévil, ob visoki leskovi palici priléze izmej poslušalcev, ter počasi jame iz praznih ust pripovedati, kolikor je koli mogel po moški, in reče: „res je, res! Ka ne vem, kako ga je bil Skočír prinesel na tovoru, lepo v slamo zavitega, po stari cesti — novo smo potlej naredili — semkaj gori od Grebeníkovega koríta? Še zdaj, kakor bi se denes godilo, vidim Skočírja — bog mu daj luč nebeso! — in tuđi njegovo sérasto kobílíco, ki si je bila drugo leto potem na Pétražah levo nogo zlomila nad prednjim kolenom. Božíčka so imenovali moža, ki nam je svetníka izdolbel iz celega kosa najboljše lípovine, ko je drevo še rastle. Zato je tudi bilo treba odšteti zanj štiri šmárijne petice in odmeriti dve četertinki ječmena šestoverstníka, predno smo ga k rokam dobili. Tako je bilo!“ — „Zdaj sami vidite,“ zadovoljen povzame Bogobáznik, „da nij prítekel ta svéti zajec denes prvič v tožbanjski zélnik. On uže vé, kaj moremo in česa ne moremo. Kolikor je dobival poprej, toliko mu dajmo zdaj; več ne smemo, ko bi tudi uterpéli, da se ga kaka

nova pravičica ne prime. — To je pametno! Komur nij prav, toži naj; saj vé, kje in po čém se pečati delajo, če je svetnik!⁴ — Pobožna pripovedka je na tem mestu pač malo čemérna, kajti drugače se ne bi niti spodobilo, a vendar v svoji poterpežljivosti zopet ne tako razkačena, kakor bi se poštenjak morebiti nadejal z njene svetosti, ker je nevedni kmet samo preprosto govoril, ne hudobno, in ker vsi pravoverni Tožbánjci, kar tudi ona potolažena dalje pripoveduje, o tej priliki grozno zaplapolájo, kakor bi ogenj v slamo vergel, ter posebno vse verle Tožbánjke od perve do zadnje. Iz teh pravičnih žen se je debela teta Plenica pódusi in zlasti po telesu tako odlikovala, kakor obila pogáča iz drobnih opréšic. Uže njeno ime odkriva, da je mlajšemu zarodu Tožbánje vasí baš ona pomagala pripótovati na ta žalostni svet, zaradi česar je bila v toliki zasluženi slavi, da je uživala stanoviten prostor v občinskem odboru, kjer je Trimož njene besede na tanko zapisaval. Poprej je sedela poleg pisarja, da mu je vedno v pero gledala, če dela prav ali ne, zlasti kadar je njene govore izročal nesmertnemu spominu; a denes je stolovala pri moži prosjaku samem, kateremu je zmirom kaj na uho pripovedovala, kar je tudi védel spodobno čislati. Razen te občanke je dosmerten sedež poleg pervega svétnika imela edina županja, ustvarjena vsa drugače, nego si take oblástnice po navadi mislimo; kajti bila je dolga, suha, kljukonósa ter na desnem očesi od otročjih let slepa žena. Če se je res malokdaj v sejah oglašala, imamo verjetne svedoke, da ne zategadelj, ker morebiti nij vedela kaj reči, — saj zgovorni so vsi ženski jezici — nego samo s pravičnega ponosa, kar so njene strupovite sovražnice po krivici imenovale ošabnost. Poudarjala je, da zá-njo govoré sreberna usta, ki so baš pripomogla, da se je primožila k županu, kateri naj torej namesto nje stópi na perste, ako je treba. Tako se je često pripétilo, da kadar je ona kaj hotela povedati, zinila je edino to: moj dedec ima besedo! Razumni Tepážkan je potlej vselej pohlevno vstal in hrabro modroval, kakor ga je bila poprej naučila, da je torej vendar vsa Tožbánja vas plesala po njenih goslih. Denes je molcé poslušala, ker se nij poprej utegnila pogovoriti z možem, kateremu nij toliko upala, da bi mogel brez nje kaj pametnega v pródaj postaviti. Imela je tedaj sama teta Plenica mej vsemi Tožbánjkámi o tej priliki zakonito oblast, krepko se oglasiti, in res je to dolžnost opravila neustrašeno, kot najboljši govorec. Bogobáznik — tako piše poročilo — jedva začne, ko ga ona mahoma bistro pogleda ter natakne velške naóčnike, brez katerih v seji nikoli nij odperla ust svoje učenosti. Kadar on umolkne, zagrozi se bogoboječa žena s tako pravično sreditostjo, da z rokama verhu glave ploskne ter zavpije, kolikor je kolí uterpélo nje prostorno gerlo: »baba in babica sem, torej dvakrat baba, ter da-si vdova, nemam je právdice, kar bi je kdo za psom vergel, razen tistega prepírčka z Robáčevo materje Košáro za suknen svitek; vendar tako zagovedno bi nikoli ne izpregovorila! Bogobáznik! ali te nij groza, da bi s tvojih besed zadela nesreča tebe in vse nedolžne sosede? Pozabil si, kako je bilo predlansko leto na Kovárnem, ko je hodilo strašit, da se bogú smili!

Časi je o polunoči od Perhájeve mlake kervavo stegno brez bedra prijezdilo na pisanem Níštarcu, ki je ob kraji votel, na sredi ga nič nij; časi strašna kosmata brada brez lás in brez glave — bog nas hrani in sveti Anton! — od Kráčie do Rasztéznikove smreke cesto pometala tako z veseljem, kakor nobena dekla; časi uboga obsojena duša, v dolzih skornjih vsa skrita, z lesénim izuválnikom zadaj privezanim, sedela pod Metelževim orehom, ter jokala tako bridko, da bog nam pomagaj! In kadar je vstala, hodili so ti pogubljeni čevlji sami brez nog po vasi od hiše do hiše, kjer je izuválnik poterkal na vsaka vrata, če niso imela morske noge, da noben človek nij dehnil od samega trepetu. — Čemú se je to godilo? Kaplan je res dejal, da za tisto, ker se tudi Kovárniki radi pravdajo. Verjemi, kdor boče ali more, — jaz ne! Zato je bilo, zato, saj mi je Oplénova osobénica Steržína pripovedovala, ker so bili ključarji pozabili šestico davka plačati od cerkve svetega Donata, ki se mu je potlej tako hudo godilo, da je sirota bil zanj rubljen. Vendar je narejen sveti Donat samo v podobi na platnu; a tožbánjski pomočnik je ves drugačen korenják, če premislimo! Ka nij storil mirakeljskega čuda, katero smo vsi gledali na svoje oči o belem dnevi? Ka nijsmo pred njim od veselja plesali po nogah in po glavah, kadar nas je prekrizal, in tako milo, da so nam v očéh solzice igrale, po latinski zavéučal: venedi teh špirtu santu? Bogobáznik! ali si tiščal ušesa in terdovratno mížal, ker nič ne veš, da je živ prišel od ondo, kamor ga je bilo mertvega neslo po božji volji? Zdaj vsi vidimo, tisti ki rabimo naóčnike, in tisti, ki jih ali še nemajo, ali jih ne bodo nikoli imeli, da ga nam res niso bili ukradli Kerkóvci, katere smo torej po nedolžnem tožili siromake, bog nam grehe odpusti! Bogobáznik! Bogobáznik! ti se nič boga ne bojiš! — Ko bistrourna Plenica usta zapre ter naóčnike vzame z nosa, hitro vse Tožbánjke, stare in mlade, gerde in lepe zakričé ob enem: „Bogobáznik! Bogobáznik! ti se nič boga ne bojiš!“ — „Ni boga ni božje besede; to je nam odbornikom vsem pokazal!“ pristavi prosják, ki bi zdaj svoje telo morebiti rajši bil pod pazuhu prijel ter z njim šel k Mazíncu v kerčmo na polič dobrega vina; a ker je bilo treba tukaj sedeti, mislil je, da vsaj ženam se ne more pod koš dati, in zavpil tako živo ter křepko, da so mu od tega dneva rekli Žtkrep, katero ime so potlej svete knjige raznesle daleč po kerščénem svetu, celó doli v turško zemljo. Tako se mu godí, kdor je imeniten!

Dr. Kol. Gospod doktor! kar je res, to je res. Plenica zna govoriti, da bi jo bilo vredno poslati v deržavni zbor na Dunaj.

Dr. Pip. Zategadatelj naš pisatelj obširno poroča, kako je bil zelo preplašen Bogobáznik. Vsak lasec mu je imel svojo kapljico; tako se je potil. A vendar zopet vstane, če tudi bojazljivo, in da bi prejšnjo svojo nepremišljenost malo pogládil, jame besede takisto previjati: „poslušajte me nu, žene! Dajte si dopovedati, možje! in Vi, prijatelj, ki se Vam je svetnik prvemu pokazal! Saj beseda nij konj! Kako se moremo kaj poméniti, če germečega boga nij čuti mej nami? Vselej so dejali: modrost je začetek božjega strahú! Jaz nijsem takisto mislil, da bi svet-

niku morebiti kako kaj zabavljaj, bog mu daj zdravje! Saj vemo, da brez njega toliko opravimo, kolikor kak oreh pri žabi. Kaj bi se ménil! Hotel sem povedati, kakor bi se nam ne bilo bati, da bi zdaj spet kam ušel, ker se je živ in sam ob sebi vernil od ondod, kamor ga je bilo mertvega neslo po božji volji, kakor je rekla naša teta Plenica, ki vsi vemo, da je pametna žena. Takisto sem jaz mislil, vidite!“

(Dalje prih.)

Preširnu na spomin.

Bliža se zopet Preširnov god, ki se bode pač praznoval po vsem Slovenskem, na Dunaji vsaj se praznuje nekaj časa že vsako leto, in bode se tudi letos, kakor slišimo, posebno slovesno. Slovencem se ne more očitati, da zanemarjajo svoje velike može, slava nij nikjer tako v dober kup, kakor pri nas. Edini Preširen nema nič prave sreče pri nas, da-si nemamo moža, s katerim bi se mogli ponašati tudi pred neslovan-skim svetom, kakor z njim. Ne da bi se ga ne spominjali, saj ima celó spomenik na grobu; dajale so se mu tudi na čast „besede“; vendar vse to se dela nekako brez pravega navdušenja in prepričanja, brez prave ljubezni, ki iz serca izhaja, tako nekako, dejal bi, kakor dober kristijan svoje davke plačuje, (če jih more), vestno, natanko, a brez posebnega veselja, ker to je, kakor pravi Nемеc „njegova prokleta dolžnost.“ Tako nekako se pri nas prvemu pesniku „dolžna“ čast izkazuje. To na prvi pogled čudno prikazen kmalu umeje, kedor pozna naše posebne okolnosti, naše veljavne može in njihove misli o umetelnosti in družih taci „nepraktičnih“ stvaréh, misli, ki jih razodevajo v govoru in v dejanji. Kako taki možjé pri nas govore zlasti o Preširnu, kakor vemo iz gotóvega vira, tega bi človek ne mogel verjeti, ako bi jih ne poznal. Pa — obrnimo se k prijaznejšim podobam! — Eno mesto je, kjer peščica največ mladih, od svoje domovine ločenih mož praznuje vsako leto Preširnov god z veseljem, z navdušenjem, kakor obhajajo zvesti sinovi god svojega ljubljenege očeta. Kar smo dolgo na tihem želeli, to se je izpolnilo. Preširen je središče narodnega življenja slovenski mladini na Dunaji. Njegovo ime zapiši na zastavo, in navdušeni se bodo zbirali okrog nje. Tu nij stranek, nij razpora v mnenji. O vsaki stvari se oglašajo (kar je čisto naravno) različne misli, o Preširnovi slavi so vsi ene misli. Slovenija nema imena, katero bi tako kakor Preširnovu, povzdigovalo, budilo in v ljubezni družilo serca slovenske mladine. Preširnovu ime nam je simbol slovenske umetelnosti in poštene izobražene narodnosti. „In hoc signo vinces!“

To je veselo znamenje, lepa prikazen! Kedo pa je tako vreden, kakor Preširen, da ga čestimo, ljubimo in posnemljemo? On nam je stvarnik lirične poezije, stvarnik našega slovstva. To je veliko, a to nij še vse. Preširen je bil Slovenec in Slovan. On je ljubil svoj narod in

storil je zanj, kolikor drug nikdo; njemu nij bila naroduost molzna krava, katero človek, ko je izmolze, prodá ali za drugo zamenja, Preširen nij imel nič od svoje domovine, a ona je imela toliko od njega — redka, sijajna prikazen! Preširen nam je izgled čistega domoljubja brez samopridnosti! Ko pa je bil Preširen Slovenec in Slovan, zato nij pridigoval sovraštva med narodi; on nij mislil, da je narodnost surovost; on se nij bal luči, rekoč: „noč mora biti, kjer Friedlandove zvezde bliščé.“ On se nij strašil imenovane „nemške“ omike, kakor bi bilo več omik, ne ena sama: človeška! On nij zagovarjal in branil nevednosti, misleč: „inter vaccas bos abbas, med kravami je vol — mož! — To je dobro, da smo sami!“ — Preširen se je učil od vseh narodov, za to pa nam je tudi to postal. Preširen nam je s kratka izgled čistega, izobraženega domoljubja. To nam kaže njegovo življenje, njegova dela, to nam priča posebno jasno dokaz, ki nam je še le zadnje dni v roke prišel.

Znano je sploh, da je Preširen nekoliko svojih pesmij ponemčil, nekoliko celó spisal v nemškem jeziku; nekaj jih je sam tiskati dal o raznih prilikah; dve, tri so nam poprej bile prišle pred oči. Veliko je bilo torej naše veselje, ko nam pride po prijateljski roki droben vezek z napisom: „Nameček nemških in ponemčenih poezij.“ Obseza: osem izvirno nemških sonetov in prekrasno elegijo o Čopovi smerti v terzarimab, pet ponemčenih svojih in eno Mickievičevo; razen teh slovensko: zdravijco in dva epigrama. Zbirka je prepisana po Preširnovem rokopisu, hranjenem v muzealni knjižnici ljubljanski. Recimo naravnost: veliko smo pričakovali, še več smo našli. Kedor ne pozna tega namečka, ne pozna po polnem Preširna. Iz tega vezka nam je očito: prvič, da je Preširen imel nemški jezik, nemški verz v svoji oblasti, kakor slovenskega. Tako lepih, tako čistih, tako polno donéčih, tako po mislih in po obliki doveršenih sonetov nij pisal sam mojster Goethe! Drugič: Lepe so Preširnovе pesmi tudi v nemški obleki, a to obleko moral jim je dati Preširen sam. Ponemčene pesmi: „mornar“, „sila spomina“, „izgubljena vera“, „prekop“ in „Togenburg“ beró se, kakor original; žalibog, da nam značaj našega lista ne pripušča, da bi jih prinesli našim bralcem. Tretjič, in to je glavna stvar: v vseh teh pesmih se nam kaže tako ljubeznjivo, tako blago domoljubje, da jih človek ne more brati, da bi ga ne genile. Preširen je res ljubil svojo domovino, kakor ljubi zvest, dober sin svojo mater; in kaj se more reči več! A kar bi radi posebno poudarili, to je: v teh pesmih je pokazal Preširen, da on nij šel, kakor mnogi drugi, med slovenske pesnike, ker mu drugjé nij bilo slave pričakovati. Ako bi bil naš Preširen v nemškem jeziku spisal svoje neumerjoče pesmi, nemški narod bi ga bil hvaležen prišteval svojim prvim, klasičnim pesnikom! Da nij tega storil, to je največji dokaz njegovega domoljubja, tega naj mu nikedar ne pozabi slovenski svet! Kaj mu je prineslo to blago rodoljubje? Sovraštvo, preganjanje, obrekovanje, dokler je živel, kamen na grob po smerti, to je res, in nekoliko „besed“, to je nekaj; a nij našel do zdaj, naj se reče, kar se hoče, splošnega priznanja in spoštovanja, splošne ljubezni pri vsem narodu.

„Zvonovim“ bralcem upamo ustreči, ko jim podajemo tu tri sonete, samo v ta namen poslovenjene; naj jih beró, in smemo reči, da jim povišajo spoštovanje in ljubezen do našega prvega pesnika.

I.

Getico scripsi sermone libellum,

Ovid.

Če tudi pesem je iz domovine,
Prognala pevca z liro sladko vbrano,
V deželo tujo, nij mu bilo dano,
Da ném bi nosil gorke bolečine.

Rimlján uči se govora tujine,
In v tujih glasih toži bridko rano,
Da gane Skítom serce v led vkovano,
Kjer Ister teče prek snežné ledine.

Pustíti, kakor on, ne morem petja,
Da-si domača pesem mi rodila
Preganjanje serdito brez zavetja.

Ko njemu, tožba se je meni zčila —
Ne očitájte tega mi početja —
V glasí, kí mati nij me jih učila.

II.

Zakaj-li óna, kí bi vredna bila
Homera hvale, slavnega Heléna,
Ker njej enaka deva nij nobéna,
Kar jih je pevcev pesem kdaj slavíla;

Kí vse je bitje moje prestvaríla,
Kí k njéj ljubezen ženc me ognjéna —
Zakaj-li óna v glasih mí Slovéná,
A ne v germanskih pesem je zbudíla?

Germanski govori pri nas gospóda,
Kí gospoduje domovini moji;
Slovenski govor služnega je róda!

Preóstro službo služím jaz gospoji,
Katero sam si dal sem, ne osoda —
Zató slovenski tožím v pesmi svoji.

III.

Ví, ki vas mati Slava je rodila,
 Ki njej z naročja vzeti, tuji ženi,
 Ko jaz, bili ste zgodaj izročeni,
 Da bi z omike mlekom vas dojila;

Da vi Germanki, ker vas je zredila,
 Hvaležni ste, vas kletev ne zadèni!
 A to unema sveto jezo meni,
 Da pravà mati njej bi se vmeknila!

Povsod je, mora biti perva; mati;
 Ljubiti žene bolj ne smeš nobène,
 A dar hvaležni smeš rednici dati.

Le zlat naj bode dar, visoke cène,
 Ki ga gospé podáješ prebogati,
 Ponosna ne ozrè se v zlate péne! —

S.

Slovenski glasnik.

* Kakor lansko zimo, tako so se združili tudi letos v Zagrebu hervatski profesorji in literatje, da bodo v veliki dvorani „Nar. doma“ vsak petek ob 6. zv. razpravljali vedoželjnim narodnim gospém in gospodičnam o znanstvu in umetelnosti in o drugih stvaréh, ki zanimajo vsacega po pravi omiki hrepenečega človeka, in torej tudi lepo, lahko misleče ženstvo. Govorili bodo med drugim g. Fr. Ciraki o Shakespearjevem Romeji in Juliji; g. Armin Pavić o Shakespearjevem Othellu, o Voltairjevi Zairi in o Gunduličevem Osmanu; g. Spiridijon Brusina o Darwinovi teoriji; g. Erjavec o drazem kamenji; g. Ivan Stožir o pojavi svitlobe pri zrcalnih; g. dr. Ivan Dežman o je di in pi jači proti lepoti in zdravju itd.

Radovedni smo: 1. ali ima Ljubljana, središče Slovenije, t. j. slovenske inteligencije, toliko dušnih močij in veselja do umetelnosti in znanstva, da bi se tudi ondi pričele enake razprave; 2. koliko poslušalek bi imel kdo, kateri bi hotel narodnemu ženstvu v Ljubljani govoriti — ne o papeževi nezmotnosti, a o Shakespearjevem Othellu ali o Romeji in Juliji? 3. ako bi imel kaj lepih poslušalek, zakaj skerbi slovenska moška inteligencija v Ljubljani samo za pobožne kuharice in zapuščene device sl. katoliškega društva, katerim različne bratovščine um in pamet že dovolj razsvitljujejo, a ne tudi za ljubeznjive gospé in lepe gospodične narodne čitalnice?

Popravek. V poslednjem listu „Zvona“ na 331. strani v obeh zadnjih verstah spodaj v spisu „O Vodnikovem rokopisu“ naj se čita: „Kastelčevim dèdnikom se je nikoli nijsem branil oddati, kar sem uže dokazal, in kar sledi tudi iz tega, o čemer . . .“, namesto: „Kastelčevim dèdnikom iztegnikoli nijsem branil oddati, kar sem uže dokazal, in kar sledi tudi se je a, o čemer . . .“